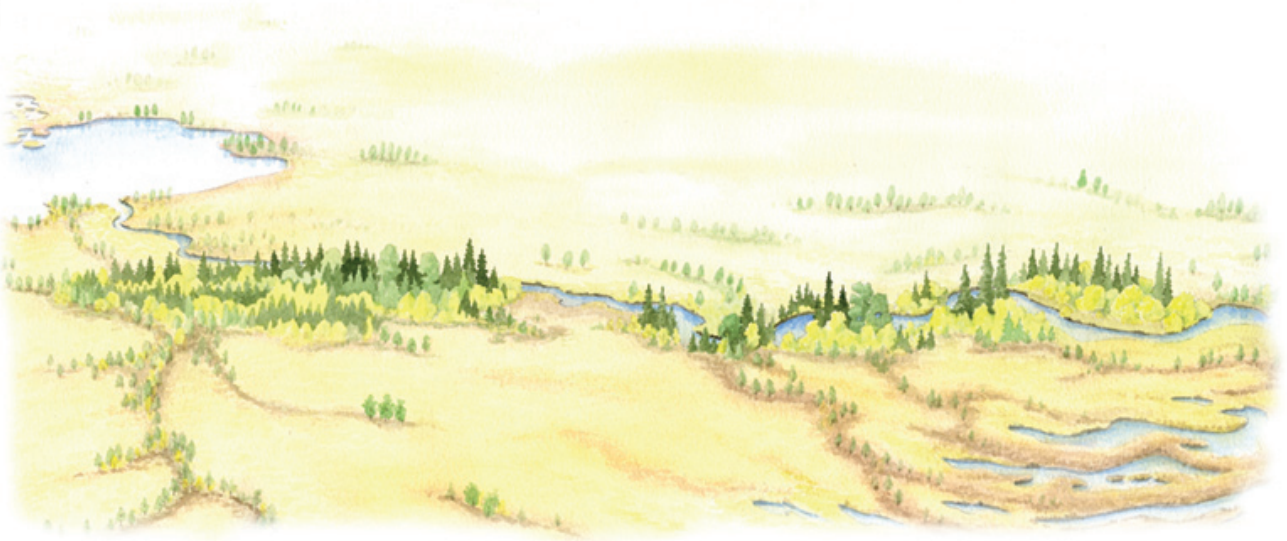

5. NAPAPIIRIN HISTORIAA JA KULTTUURIA

Raudanjoki-Eränkävijän väylä

Raudanjoki on ollut kautta aikojen kulkuväylänä eränkävijöille. Jokivarsi on ollut asutettu jo pitkään ja sieltä löydetty on useita kiviakautisia asuinpaikkoja. Hyvät kalastus- ja metsästysmahdollisuudet ovat houkutelleet ihmisiä parempien elinolojen perään.

Perämeren rannikolla asuvat "kemiläiset" kalastivat Naarman kairan vesistöissä aina 1600-luvulta lähtien ja palasivat vuosittain tutuille apajilleen. Muutkin kuljijat käyttivät joki uomaa kulkemisiinsa. Heinämiehet liikkuvat veneillä jokea pitkin heinäntekoon suo- ja jokivarsiniityille, kuten retkeilyalueella sijaitsevalle Kivalonaavan suoniitylle.

Kun puulle tuli teollista käyttöä, niin Raudanjokikin otettiin puutavaran uittoväyläksi 1800-luvun lopulla. Raudanjoki toimi vuosikymmenet uittojokena ja Vikakönkäälle rakennettiin 1800-luvun alussa puutavaran lanssi- eli varastoalue. Kun uitto loppui 1800-luvun lopulla Raudanjoesta, lanssialue kävi tarpeettomaksi. Tällöin varastoalue muutettiin virkistyskäyttöön ja kalastukseen soveltuvaksi alueeksi, johon rakennettiin kaksi tulentekopaikkaa ja pysäköintialue.

Heinäntekoa luonnonniityllä

*Valkoinen villameri
yöttömän yön
auringon hehkussa..*

Karjankasvatuksen lisääntyessä 1700-luvulla alettiin kuivaheinän lisäksi niittämään myös luonnontilaisia joki- ja puronvarsiniittyjä, järvenrantoja sekä heinäisiä suoniittyjä. Rehevillä avosoilla kasvavaa luonnonheinää niitettiin Lapissa karjanrehuksi aina 1970-luvulle saakka. Hankalien metsätaipaleiden takaisilta upotavilta soilta latoihin säilytykseen haettiin poro- tai hevoskyydillä talven hankikeleillä.

Heinäntekoaikana oli tapana yöpyä suoniittyjen laidalla laavuntapaisissa suoissa tai pienissä niittytuovissa. Menneiden aikojen heinänteon saloihin voi aidossa ympäristössä tutustua Kivalonaavan niittykulttuuria esittelevällä pitkospuu-pollulla.

Napapiirin luontokansio

KIVALONAAVAN NIITYPALSTAN HISTORIA

*Keltaisen perhosen ketterä tanssi
juolukan hennolla varrella...*

Kivalonaavan niitypalstan historia ulottuu ainakin vuoteen 1900, jolloin Kallioniemi N:107 kruununmetsätorpan maiden, joihin niitypalsta kuului, hallintaoikeus luovutettiin Pekka Vilho Kulpille. Niityn sijainniksi ja kooksi määriteltiin "Kivalonaapa itänurkka 125 syltä suovan sijasta selälle".

Niitypirtillä asuttiin heinänteon ajan

Tilan rakennukset sijaitsivat Olkkajärven rannalla, josta niitylle oli matkaa lähes kymmenen kilometriä. Matkalla heinätöihin kuljettiin aluksi jalan Vaattunkikönkään yläpuolelle, josta matka jatkui veneellä Raudanjokivartta ylös ja lopuksi Vaattunkilammelta kävellen niitypalstalle. Vaikean kulkuyhteyden takia heinätyöt tehtiin yhdellä reissulla, joka säistä riippuen kesti 3-5 vuorokautta.

Aluksi lienee yövytty ns. "laukupuolella", joka oli riu'uista ja kuusenoksista tehty laavuntapainen suoja. Vasta 1930-luvulla palstalle rakennettiin niitykämpä ja hevostalli yöpymistä varten. Lämmönlähteenä kämpässä oli peltikamina, makuupaikkoina kah-tapuolta kämppää kaksikerroksiset laverit. Ruoka säilytettiin läheisessä "rommakossa", vesikuopassa. Mukana oli piimää, joskus myös maitoa, joka päivien kuluessa muuttui sekini piimäksi. Muu eväs oli pääasiassa kuivamuonaa; kuivattua kalaa, lihaa ja leipää.

Niityheinänteko päättyy

Viimeisen kerran Pekka Kulppi teki heinätöitä niitypalstallaan vuonna 1945. Asuintalon ympärille raivatut pellot alkoivat tuottaa eläimille tarvittavan heinän. 1960-luvulla Ilmari Nikkeri teki vielä yhtenä kesänä heinän Kivalonaavan niityltä. Niitypirttiä ei kuitenkaan enää silloin tarvittu yöpymispaikkana, sillä Nikkeristä oli niitylle matkaa vain noin viisi kilometriä.

Myöhemmin satunnaiset metsästäjät ja kalamiehet saattoivat yöpyä kämpässä, sillä yleisen tavan mukaan autiokämppiä ei pidetty lukittuina. Vuosien saatossa niitypirtti rapistui. Nykyään siitä ovat jäljellä

enää
rauniot.

Jäljistä pää-
tellen joku huoli-
maton tulenkäsittelijä

on polttanut ainakin tallirakennuksen. Saman kohtalon ovat kokeneet monet niitypirtit ympäri Lappia.

Uusi niitypirtti Kivalonaavalle valmistui vuonna 2006 vanhan viereen kertomaan nykypäivän ihmisille yhdestä merkittävästä vaiheesta Lapin historiassa, suoniitykkulttuurista. Pirtti toimii päivätupana, joten voit astua sisään ja istahtaa hetkeksi tauolle niitypirtille aivan kuten entisaikojen heinäntekijät. Miellyttäviä hetkiä Kivalonaavan niitypirtillä!

SAROJA JA HEINIÄ, JOITA NIITYLTÄ ON NIITETTY

pullosara
Carex rostrata

siniheinä
Molinia caerulea

jouhisara
Carex lasiocarpa

tupasluikka
Trichophorum cespitosum

*villapää-
luikka*
*Trichophorum
alpinum*